

Mimarlık Öğrencilerinin Deprem ve Konut Algısı Üzerine Bir Araştırma¹

A Study on Earthquake and Housing Perception of Architecture Students

Derya ELMALI ŞEN

Assoc. Prof. Dr., Karadeniz Technical University, Department of Architecture, Trabzon, Türkiye
Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Trabzon, Türkiye
Orcid: 0000-0003-1931-8927 | e-posta: d_elmali@ktu.edu.tr

Evşen YETİM

Res. Ass., Recep Tayyip Erdoğan University, Department of Architecture, Rize, Türkiye
Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Rize, Türkiye
Orcid: 0000-0001-9778-4275 | e-posta:evsen.yetim@erdogan.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Elmalı Şen, D. and Yetim, E. (2023). A Study on Earthquake and Housing Perception of Architecture Students. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 62, 1-16

Elmalı Şen, D. ve Yetim, E. (2023). Mimarlık Öğrencilerinin Deprem ve Konut Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 62, 1-16

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 07 August /Ağustos 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 18 December/Aralık 2023

Published/Yayın Tarihi: 31 December/Aralık 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: December/Aralık

Issue/Sayı: 62 **Pages/Sayfa:** 1-16

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Derya ELMALI ŞEN & Evşen YETİM).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

¹ Çalışmada Etik Kurul onayı, KTÜ Fen ve Mühendislik Bilimleri Etik Kurulu'nun 28.04.2023 tarihli ve E-26014373-050.01.04-367176 sayılı kararı ile alınmıştır.

Ethics Committee approval for the study was received by the decision of the KTÜ Science and Engineering Sciences Ethics Committee dated 28.04.2023 and numbered E-26014373-050.01.04-367176.

Öz

Çalışma, 2023 Kahramanmaraş depremlerinin ardından büyük ölçüde harabeye dönen kentlerdeki yıkımdan en çok etkilenen yapı grubu olan konutun kavramsal olarak üniversite öğrencileri tarafından nasıl algılandığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Deprem yaşamış, sarsıntı hissetmiş ve deprem yaşamamış toplam 183 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen anket çalışmasında; depremin, deprem öncesi konutun ve deprem sonrası konutun zihinlerinde hangi kavramları çağrıştırdığını belirtmeleri istenmiştir. Öğrencilere “deprem” dendiğinde korku/panik kavramı çok baskın bir şekilde öne çıkmaktadır. Öğrencilerin zihninde “deprem” imgesinin oluşmasında en çok tekrarlanan ilk 10 çağrışım; korku/panik, yıkım/felaket, ölüm, sallantı/sarsıntı, enkaz/yıkıntı, endişe, kayıp, çaresizlik, karanlık, acı olarak sıralanmaktadır. Öğrencilere “deprem öncesi konut/ev” denildiğinde zihinlerine gelen ve en çok tekrarlanan ilk 10 çağrışım ise güven/güvenli alan, yaşam/yaşam alanı, aile, huzur/rahat, yuva, barınma/barınak, sıcak/samimi, aidiyet, sığınak/sığınma, sağlam/dayanıklı olarak sıralanmaktadır. Öğrencilere “deprem sonrası konut/ev” denildiğinde ise korku/panik, dayanıklı/sağlam, güvensizlik, yıkıntı/enkaz, endişe, aile, yıkım, yaşam/yaşam alanı, mezar, güven şeklinde bir sıralama yapmaktadırlar. Sonuç olarak, bu analizler ile ortaya konulan çağrışım ve sonuçların depremde ya da deprem korkusu olan bir bireyin psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu andaki hassasiyetine ve iyileşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra birey ve toplumun fiziksel çevresinin oluşumuna yönelik beklenti içinde olduğu sağlam ve güven tesis eden tasarım ve planlamalara da ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, konut, algı, anlam, mimarlık öğrencisi

Abstract

The study aims to determine how the university students conceptually perceive the housing, which is the building group most affected by the destruction in the cities that were largely destroyed after the 2023 Kahramanmaraş earthquakes. In the survey conducted with the participation of a total of 183 students who experienced earthquakes, felt shaking and did not experience an earthquake; they were asked to indicate which concepts the earthquake, the house before the earthquake and the house after the earthquake evoked in their minds. When students are told “earthquake”, the concept of fear/panic comes to the fore in a very dominant way. The top 10 most repeated associations in the formation of the “earthquake” image in the minds of the students are listed as fear/panic, destruction/disaster, death, shaking/concussion, debris/destruction, anxiety, loss, despair, darkness, and pain. When students are told “residence/house before earthquake”, the top 10 most repeated associations in total are listed as safety/safe space, living/living space, family, peace/comfort, home, sheltering/shelter, warm/sincere, belonging, take refuge/asylum, durable/resistant. When students are told “housing/house after earthquake”, fear/panic, durable/resistant, insecurity, debris/destruction, anxiety, family, ruin, living/living space, grave, trust are found to be sorted. As a result, it is thought that the associations and results revealed by these analyzes will contribute to the sensitivity and recovery of an earthquake survivor or an individual with fear of earthquakes when they need psychological support. In addition, it is expected to shed light on the solid and trust-building designs and plans that the individual and society expect for the formation of their physical environment.

Keywords: Earthquake, housing, perception, meaning, architecture student

Giriş

Deprem, yer kabuğundaki bir fay hattı boyunca tektonik plakalar arasındaki hareketin neden olduğu şiddetli ve ani bir sarsıntıdır. Bir depremin neden olduğu tahribat ve hasarın boyutu; büyüklüğüne, yoğunluk ve süresine, yerel jeolojiye, meydana geldiği günün saatine, bina tasarımı ve malzemelerine, uygulanan risk yönetimi önlemlerine bağlı olarak değişmektedir. 1998-2017 yılları arasında meydana gelen depremler, dünya çapında yaklaşık 750.000 can kaybına neden olmuştur. Bu süre zarfında 125 milyondan fazla insan hem fiziksel hem de psikolojik olarak yaşanan bu depremlerden etkilenmiştir (WHO, 2023). Yaşanan depremler ister ülke ister dünya genelinde olsun milyonlarca insanın bu felaketlerden etkilendiği düşünüldüğünde, depremi yaşayanların ya da depremi görmüş olanların ihtiyaçları olan destek alanlarını spesifik olarak belirlemek için depremin sosyal ve psikolojik sonuçlarının ortaya koyulması oldukça önemlidir (Ceyhan ve Ceyhan, 2006: 198). Bu bağlamda, depremlerin bilişsel, duygusal ve psikolojik etkilerinin mimarlık ile olan ilişkisini ortaya koymanın önemli bir yeri dolduracağı düşünülmüş, genç yetişkinler ile deprem öncesi ve deprem sonrası konut algısı üzerinden bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

06 Şubat 2023'te, 04:17 ve 13:24 saatlerinde, merkez üssü sırası ile Pazarcık (Kahramanmaraş) ve Elbistan (Kahramanmaraş) olan 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde gerçekleşen depremler; Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elazığ'da çok şiddetli hissedilmiş; 50 bini aşkın can kaybıyla birlikte yapıları çevrenin önemli derecede zarar görmesine yol açmıştır (AFAD, 2023). Yapılı çevrenin büyük oranda yıkıma uğraması, tarihi, kültürel ve doğal varlıkların ağır bir şekilde zarar görmesine ek olarak yaşanan can kayıplarının yarattığı üzüntü ve travmalar; depremi bizzat yaşayan bireyler başta olmak üzere toplumsal psikolojiyi derinden sarsmış (Güler, 2023, s. 22), kitlesel travmalara neden olmuştur (Kuman Tunçel, 2023, s. 98). Geride kalan depremedeler yakınlarını kaybetmenin üzüntüsü bir yana barınma, beslenme, sağlık, sosyo-ekonomik ve psikolojik sıkıntılar, sosyal eşitsizlikler, depremin kırsala göre kentsel bölgelerdeki bireysel ve toplumsal riskler, göç, işsizlik ile baş etmek zorunda kalmış (Fırat, 2022, s. 47); bunun sonucunda da deprem sonrasında pek çoğunda ruh sağlığı sorunları baş göstermiştir. 1999 Gölçük depremini bizzat yaşayan bir gencin deyimi olan "deprem, geride psikolojisi bozulmuş insanlar bıraktı" ifadesi bugün de geçerliliğini korumaktadır (Ceyhan ve Ceyhan, 2006, s. 198). Deprem, yol açtığı fiziksel yıkım ve ölümlere ek olarak yaşamda kalanlar için önemli derecede psikolojik sorunların ortaya çıkmasında etkili olabilen bir doğal felakettir (Nakajima, 2012, s. 150).

Depremle birlikte ortaya çıkan psikolojik yıkım, korku, kaygı ve travmaların iyileşme yoluna girebilmesi, toplumun yeniden inşa edilebilmesi ve toplumsal psikolojinin iyileştirilmesi için kültürel mirasın korunması ve yeniden canlandırılması büyük önem taşımaktadır. Bu yeniden inşa hareketine yerel toplumun da dâhil olması ve geleceğe dair planlamaların birlikte yapılmasının özümsebilir ve dolayısıyla uzun vadede sürdürülebilir bir toparlanmaya pozitif katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Güler, 2023, s. 29). Yaşanan depremlerin ardından yeniden toparlanmanın temelinde yer alan konut algısının nasıl bir harita çizdiğine, konut odaklı algısal değerlendirmelerin neyi işaret ettiğine yönelik bulguları ortaya koymanın oluşturulacak gelecek planlamaları için olumlu değer sağlayacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yapılan çalışmalar, deprem öncesinde yaşanan ya da gerçekleştirilen deneyimlerin depreme hazırlık konusunda bilgi verme ve motive etmede önemli bir rolü sahiplendiğini göstermektedir. Bununla birlikte büyük felaketlerin seyrek ve değişken doğası göz önüne alındığında insanların depreme karşı motive edilmesi zorlaşabilmektedir. Fakat felaketi birebir yaşamış olmak; hazırlıklı olmak için güçlü bir motivasyon kaynağı olabilmektedir (Becker vd., 2017, s. 179). Toplumsal farkındalığın en yüksek seviyelerde olduğu doğrudan felaketlerin deneyimlendiği bu dönemlerde, toplumsal belleğin canlılığının korunması hem gelecek nesiller hem de gelecekteki yapı yapma kültürü için önem taşımaktadır. Depremi yaşam boyu öğrenme ve eğitim modellerine entegre ederek toplumsal belleği canlı tutmak, depreme yönelik toplumun farkındalığını arttırmak, depremin zarar verici risklerinin azalmasında ve toplumun böyle bir afete her an hazırlıklı olmasında etkili olacaktır (Özden ve Açmaz Özden, 2023, s. 40).

Bir felaket deneyiminin hazırlık süreçleri; doğrudan afet deneyimi, dolaylı afet deneyimi, medya ya da insan deneyimleri ile ilişkili olarak dolaylı deneyim ve yaşam deneyimi dâhil olmak üzere dört kategoriye ayrılmaktadır. Gerçekleştirilen deneyimler insan üzerinde; düşünme ve konuşmaya teşvik etmek, farkındalığı ve bilgiyi arttırmak, bireylerin bir felaketin sonuçlarını anlamalarına yardımcı olmak, inanç geliştirmek, bir felakete hazırlık geliştirmek, duygu ve hisleri etkilemek, afet konularında topluluk etkileşimini teşvik etmek şeklinde sıralanabilen yedi farklı etkiye sahiptir (Becker vd., 2017, s. 182). Ortaya çıkan etkiler ve depremlerin doğurduğu sonuçlar halk sağlığı için önemli olduğu kadar, toplumun ve deprem bölgesinin yeniden kalkınması için gerekli olan planlamanın verimliliğinde de önemli bir yer tutmaktadır (Ceyhan ve Ceyhan, 2006, s. 198).

Depremin meydana getirdiği harabe ve yıkıntılar; insanların geçmişle olan ilişkilerini, yer ve mekân ile olan bağlarını yeniden incelemek ve düşünmek için sembolik alanlar olarak hizmet etmektedir. Yıkıntılarla birlikte geride kalan

depremedelerin anılarına, duygularına ve yer algılarına ilişkin yapılan araştırmalarda; başta travmatik üzüntü, korku ve acı verici nostalji hissi olmak üzere deprem öncesi ve sonrası iç içe geçmiş anıların karmaşık duygulara yol açtığı görülmektedir (Qian vd., 2021, s. 1).

Alan yazında doğal afetlerin insan psikolojisi üzerinde yarattığı etkilere ilişkin araştırmalar yapılmaktadır. Türkiye gibi deprem riski oldukça yüksek olan bir ülkede depreme yönelik tutum ve algıları deşifre etme üzerine yapılan bir çalışmada kaygı, ihmal, önlem, kadercilik algısı faktörlerinin etkili olduğu görülmüştür (Karaşin vd., 2023, s. 556-557). Bir başka çalışmada depreme maruz kalmış bireylerde depremin psikolojik etkilerini ortaya çıkarmak üzere geliştirilen ölçekte yaşamdan kopuş, sosyal sağlık, ruhsal değişim, travma kaygısı, olgunlaşma, kaçınma faktörleri öne çıkmıştır (Filiz vd., 2023, s. 246). Doğal afetlerin ardından psikolojik sıkıntı ve psikiyatrik rahatsızlık oranlarında artış görülmekte, hayatta kalanlar için bir dizi sosyal, psikolojik ve ruh sağlığı sorunu ortaya çıkmaktadır (Beaglehole vd., 2018, s. 720). Özellikle bir deprem yaşamış olma deneyimi, başta psikolojik gerilim olmak üzere, sosyal uyum ve performans sorunları, yoğun bir şekilde travma sonrası stres bozukluğu (PTSD) gelişimi problemleri ile ilişkilendirilmiştir (Nakajima, 2012, s. 150).

Yakın tarihli sistematik bir inceleme, afetlerden etkilenen insanların yaklaşık %24'ünün ilk altı ay içinde klinik olarak belirgin travma sonrası stres, %28'inin depresyon ve %23'ünün anksiyete belirtileri gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, travma sonrası stres semptomlarının kademeli bir iyileşme gösterdiği; buna rağmen erişkinlerde depresyon ve anksiyete belirtilerinin aylarca hatta yıllarca devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Riffle, 2020). Bu sorunlarla karşı karşıya kalan depremedelerin cinsiyet, yaş gibi demografik değişkenlerde farklı dayanıklılık yörüngeleri izlediği, erkeklerin kadınlara nazaran artan oranda dayanıklılık gösterdiği saptanmıştır (Chen vd., 2022, s. 334). Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, eğitim düzeyi düşük kişiler, yoksullar, sosyo-ekonomik düzeyi düşük kişiler, azınlıklar, göçmenler, geçmişte (özellikle çocukluk döneminde) travma geçirmiş kişiler, psikiyatrik rahatsızlığı ve bakmakla yükümlü olduğu bir aile sahibi olanlar, psikiyatrik hastalık öyküsü ve uyumsuz başa çıkma tarzları olan kişilerin travmaya karşı daha da savunmasız olduğu bilinmektedir (Taycan, 2019; Şevik, 2023). Kahramanmaraş Depremleri gibi şiddeti geniş bir alana yayılan ve tüm toplumu etkileyen büyük afetlerde kaygı, stres, travma, depresyon gibi birçok psikolojik sıkıntının baş göstermesi son derece olağandır.

Deprem insanlar üzerinde fizyolojik, psikolojik, ruhsal, ekonomik, sosyal etkileri olduğu gibi kentler üzerinde de etkileri bulunmaktadır. Depremle birlikte kentler, konutlar, anıtlar, tarihi ve kültürel varlıklar yok olmakta ve yara almaktadır. Bu bağlamda, çevresel psikolojinin önemli ifadelerinden biri olarak fiziksel çevrenin insan üzerinde psikolojik ve davranışsal etkileri olduğu düşünüldüğünde (Ittelson vd., 1974, s. 1-15); insanın kent ve en temel yaşama birimi olan konutla birlikte iyileşebilmesinin mümkün olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu açıdan düşünüldüğünde, deprem yaşamış ya da yaşamamış bireylerin depremi nasıl algıladıkları, hangi duygu ve düşünceler içinde buldukları ve yaşanan büyük yıkım sonrası yapıyı çevreyi nasıl algıladıkları ve anlamlandırdıkları gibi durumların tespit edilmesinin iyileşme sürecine katkı sunacağı açıktır.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Deprem ve konut algısı üzerine yapılan bu çalışma, mimarlık öğrencilerinin “deprem”, “deprem öncesi ve deprem sonrası konut” kavramlarına yönelik algılarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Diğer bir ifade ile çalışmanın amacı, deprem kavramının yanı sıra 2023 Kahramanmaraş depremlerinin ardından büyük ölçüde harabeye dönen kentlerde yıkımdan en çok etkilenen ve temel barınma birimi olarak en çok ihtiyaç duyulan konutun üniversite öğrencileri tarafından nasıl algılandığının ve anlamlandırıldığının belirlenmesidir. Deprem ve konut özelinde kullanıcının yapıyı çevre algısı ve ona yüklediği anlam üzerine odaklanan çalışma, nitel araştırma deseninde kurgulanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın veri toplama yöntemi, açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme / anket tekniğidir. Anket formu öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, sınıfı ve yaşadığı yere ilişkin demografik soruların yanı sıra deprem deneyimleri, çağrışımları, duyguları ile deprem öncesi ve sonrası konut kavramının çağrışımlarının sorgulandığı açık uçlu sorulardan oluşturulmuştur.

1.2. Araştırmanın Örnekleme

Örneklem grubu olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Mimarlık Bölümü öğrencileri seçilmiştir. Örneklemin hesaplanmasında araştırma evreni olarak YÖK tarafından 2022 yılı için kesin kayıt yaptıran öğrenci sayısı (N= 117) esas alınmıştır (YÖK Atlas, 2023). Evreni bilinen örneklem hesabında yaygın kullanılan Cochran formülüne (Fonseca vd., 2022) göre örneklem büyüklüğü, % 90 güven düzeyi ($t=1,645$) ve % 10 hata payı ($d=0,1$) ile her sınıf için 43 olarak hesaplanmış ve uygulama her sınıfın temsil edileceği şekilde toplam 183 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılımda gönüllülük esas alınmış, anket formu öğrencilere web tabanlı bir uygulama (Google Forms) üzerinden çevrimiçi ortamda sunulmuştur. Anket,

KTÜ Fen ve Mühendislik Bilimleri Etik Kurulu tarafından 28.04.2023 tarih ve E-26014373-050.01.04-367176 sayılı karar ile onaylanmıştır. Uygulama Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleştirilmiş, yeterli sayıya ulaşıldığında ise sonlandırılmıştır.

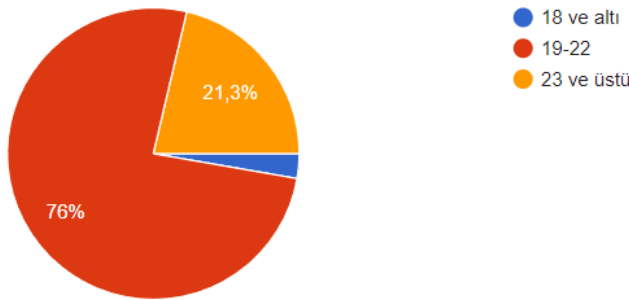
1.3. Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Demografik veriler frekans ve yüzde oranları ile analiz edilmiş ve grafiklerle sunulmuştur. Açık uçlu sorularda ise “deprem”, “deprem öncesi konut” ve “deprem sonrası konut” kavramları verilerek söz konusu kavramların öğrencilere çağrıştırdığı ilk üç kelimeyi/ kavramı/ çağrışımı yazmaları istenmiştir. Alınan yanıtlar/ çağrışımın önce tam liste dökümü yapılmış, ardından çağrışımın öğrenciler tarafından tekrarlanma sıklığı dikkate alınarak -aynı ve eş anlamlı kelimeler birleştirilerek- sayısal veriye dönüştürülmüştür. Akla geliş sırasına göre 1. sıra, 2. sıra ve 3.sıra olmak üzere her bir sıraya ait veriler en çoktan en aza doğru sıralanarak kavram çağrışım kümeleri oluşturulmuştur. Tekrarlanma sıklığına göre aynı frekansa sahip çağrışım aynı satıra yazılmıştır. Daha sonra 1. sırada akla gelen çağrışımlara 3, 2. sıradakilere 2 ve 3. sıradakilere 1 değeri verilerek çağrışımın ağırlıklı değerleri hesaplanmış ve buna göre “deprem”, “deprem öncesi konut” ve “deprem sonrası konut” kavramlarına karşılık akla gelen ilk 10 çağrışım tablonun sağında sıralanmıştır (Tablo 1-3). Böylelikle açık uçlu soruların çözümlenmesinde de frekans analizi yapılmış, yüzde oranları yerine ağırlıklı değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca elde edilen çağrışım kümeleri kelime bulutu şemaları ile görselleştirilmiştir.

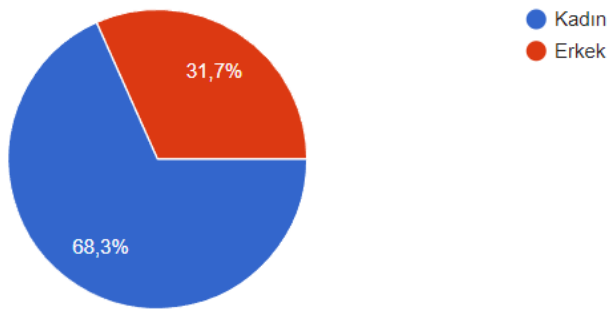
2. Bulgular

2.1. Demografik Verilere İlişkin Bulgular

Demografik verilere ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin %76’sının 19-22, %21,3’ünün 23 ve üstü, %2,7’sinin ise 18 ve altı yaş grubuna dâhil olduğu görülmektedir. Büyük çoğunluğu 19-22 yaş aralığında olan öğrencilerin %68,3’ü kadın, %31,7’si ise erkek olup cinsiyet dağılımı kayıt yaptıran öğrenci verileri ile uyumludur (Şekil 1 ve Şekil 2).

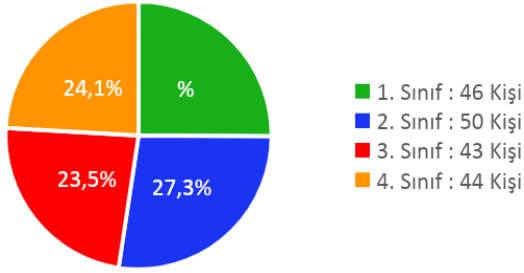

Şekil 1. Öğrencilerin yaşa göre dağılımı.

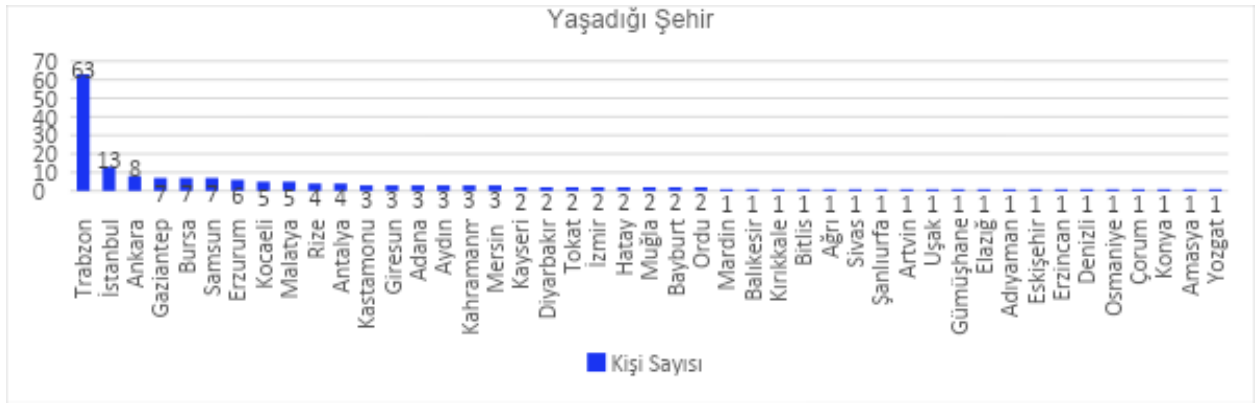
Şekil 2. Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

Öğrencilerin sınıflara göre dağılımlarına bakıldığında %25,1’i 1. sınıf, %27,3’ü 2. sınıf, %23,5’i 3. sınıf ve %24,1’i 4. sınıfa devam etmektedir (Şekil 3).

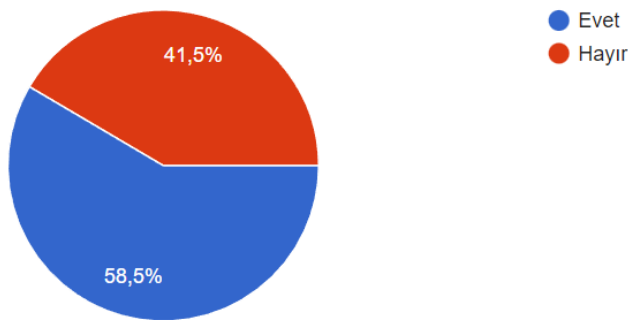
Şekil 3. Öğrencilerin sınıflara göre dağılımı

Öğrencilerin yaşadıkları yer değerlendirildiğinde; %34,4'ü Trabzon'da yaşarken; %7,1'i İstanbul'da, %4,4'ü Ankara'da, %3,8'i Gaziantep'te, %3,8'i Samsun'da, %3,8'i Bursa'da, %3,3'ü Erzurum'da, %2,7'si Kocaeli'de ve %2,7'si Malatya'da olmak üzere ülkemizin birçok farklı şehrinde ikamet ettikleri görülmüştür (Şekil 4). Öğrencilerin ülkenin dört bir yanına dağılmış olmaları, üniversitelerin Kahramanmaraş Depremleri sonrasında Yükseköğretim Kurulu kararı ile çevrimiçi uzaktan eğitime geçmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Şekil 4'te de görüldüğü üzere öğrencilerin yaklaşık 1/3'ü Trabzon'da yaşamakla birlikte araştırmaya katkı verenler arasında deprem bölgesinde ikamet etmekte olan öğrencilerin varlığı dikkat çekmektedir.

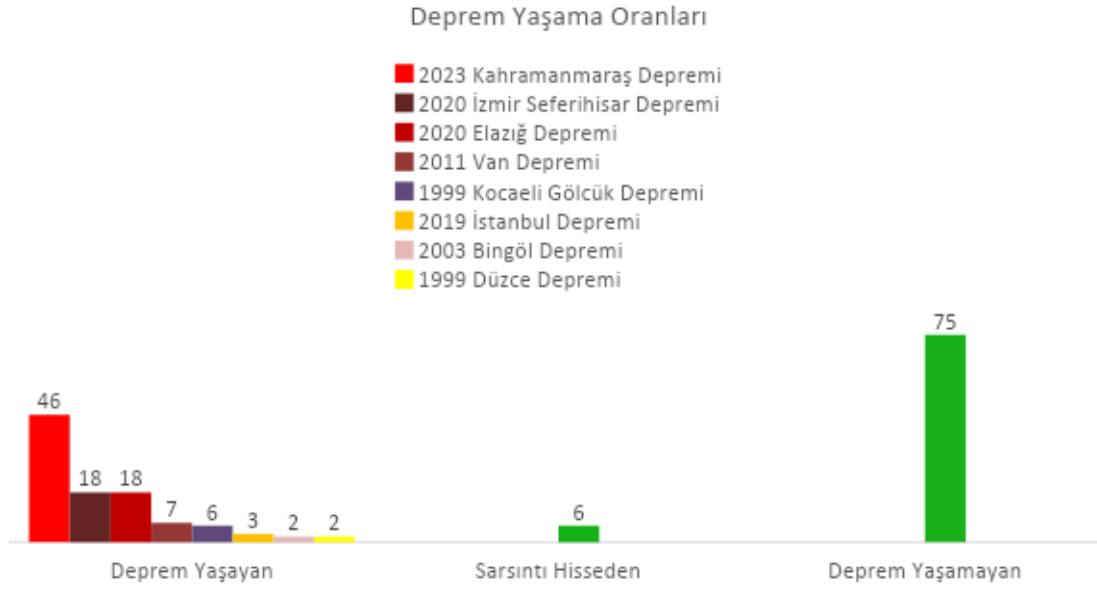
Şekil 4. Öğrencilerin yaşadıkları şehre göre dağılımı

Öğrencilere daha önce merkez üssünde ya da çevresinde herhangi bir şiddette herhangi bir deprem yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda; öğrencilerin %58,5'i bir deprem deneyiminin bulunduğunu belirtirken, %41,5'i ise deprem yaşamadığını ifade etmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Öğrencilerin daha önce herhangi bir deprem yaşama durumu

Öğrencilere daha önce büyük depremlerden birini ya da birkaçını yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda ise öğrencilerin %55,7'si büyük depremlerden birini yaşadığını, %41'i yaşamadığını, %3,3'ü ise sarsıntı hissettiğini ifade etmiştir. Deprem yaşayanların %45,1'i 2023 Kahramanmaraş Depremlerini, %17,6'sı İzmir Seferihisar Depremini, %17,6'sı Elazığ Depremini, %6,9'u Van Depremini, %5,9'u ise Kocaeli Gölcük Depremini yaşadığını belirtmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Öğrencilerin daha önce büyük depremlerden birini veya birkaçını yaşama durumu

2.2. Deprem ve Konut Algısına İlişkin Bulgular

Öğrencilere deprem dendiğinde akıllarına gelen ilk üç kavram sorulduğunda; öğrencilerin 1. sırada en çok korku/panik (f=61), yıkım/felaket (f=31), sallantı/sarsıntı (f=16), ölüm (f=14) ve enkaz/yıkıntı (f=10) kelimelerini sıraladıkları görülmüştür. 2. sırada yine korku/panik (f=26), yıkım/felaket (f=15), endişe (f=15), ölüm (f=14), sarsıntı (f=8), karanlık (f=8), enkaz/yıkıntı (f=7) ve kayıp (f=7) çağrışımları yer alırken; 3. sırada korku/panik (f=24), ölüm (f=15), kayıp (f=11), çaresizlik (f=10), yıkım/felaket (f=10), sarsıntı (f=7), acı (f=7) ve ihmal (f=7) kelimeleri çağrışım yapmıştır. Çağrışımların akla geliş sırasına göre ağırlık değerleri hesaplanarak ilk on kavram dikkate alındığında ise sıralama korku/panik (v=259), yıkım/felaket (v=133), ölüm (v=85), sarsıntı (v=71) ve enkaz/yıkıntı (v=50), endişe (v=47), kayıp (v=34), çaresizlik (v=29), karanlık (v=25), acı (v=23) şeklinde olmaktadır (Tablo 1 ve Şekil 7). Öğrencilere deprem dendiğinde korku/panik kavramı çok baskın bir şekilde öne çıkmaktadır. Bu bağlamda en çok tekrarlanan çağrışımlar doğrultusunda öğrencilerin zihninde oluşan deprem imgesini “*korku/panik ve endişe uyandıran; çaresizlik ve acı hissettiren, ölüme, kayba, enkaz ve yıkıntıya yol açan, sallantı/sarsıntı içeren karanlık bir felaket*” olarak yorumlamak mümkündür.

Tablo 1. Deprem dendiğinde akla gelen ilk 3 kavramın sıralarına göre çağrışım kümesi ve toplamda ilk 10 çağrışım (frekans, kavram sayısı ve değerleri)

çağrışım	1. sıra		2. sıra		3. sıra		toplamda ilk 10			
	fre. f	değer v (3)	çağrışım	fre. f	değer v (2)	çağrışım	fre. f	değer v (1)	çağrışım	değer v
korku/panik	61	183	korku/panik	26	52	korku/panik	24	24	korku/panik	259
yıkım/felaket	31	93	yıkım/felaket, endişe	15x2	30	ölüm	15	15	yıkım/felaket	133
sallantı/sarsıntı	16	48	ölüm	14	28	kayıp	11	11	ölüm	85
ölüm	14	42	sarsıntı, karanlık	8x2	16	yıkım/felaket, çaresizlik	10x2	10	sallantı/sarsıntı	71
enkaz/yıkıntı	10	30	enkaz/yıkıntı, kayıp	7x2	14	sarsıntı, acı, ihmal	7x3	7	enkaz/yıkıntı	50
karmaşa/kaos, gürültü/ses, endişe	4x3	12	acı, çaresizlik, üzüntü/hüzün	5x3	10	enkaz/hasar/göçük	6	6	endişe	47
afet, karanlık, kayıp, çaresizlik	3x4	9	aile, yalnızlık	4x2	8	endişe	5	5	kayıp	34
tedbirsizlik/ihmal, soğuk, acı	2x3	6	şiddet	3	6	yardım	4	4	çaresizlik	29
beton, önlem, seferberlik, gece, eksiklik, evren, ani, doğa, moloz, eski yapı, bina, aile, kaybolmak, zaman, sıkışmışlık, gerçek, sorumluluk, üzüntü, büyüklük, kaya düşmesi, kolon dayanımı	1x21	3	stres, kaos, yaşam, bina, ihmal, kaçma, afet, soğuk	2x8	4	üzüntü, stres, kaos	3x3	3	karanlık	25
			insan, çarpıntı, travma, güvensizlik, dengesizlik, net, gri, sorumsuzluk, tedbir, sıkışıklık, uyku, bunalım, dayanma, öfke, şiddet, şaşkınlık, yuva, baş dönmesi, parçalanma, beklemek, yardımlaşma, şehir, ekonomi, birliktelik, çığlık, gürültü, kader, müteahhit, çadır, beton, çarpık kentleşme, 2000 öncesi, hayat üçgeni, yaşanılabilir, zemin yarılmaması, eksik malzeme, fay hattı	1x38	2	travma, nefes almak, hazır olmak, kimsesizlik, afet, ev, aile, bina, toz, moloz	2x10	2	acı	23
						sıkışma hissi, ses, çocuklar, cehalet, film, kıta, sabit, tedbirsizlik, çığlık, değişim, kaçış, şehir, kırık, umut, vicdan, müteahhit, imar affı, sorumsuzluk, hava aydınlanması, şok, hareket, merdiven, dayanıksız binalar, yıkılan hayatlar, sevdiklerim, oy, volkan patlaması, Erzincan, İstanbul, yokluk, sağlamlık, avize, mutsuzluk, yas, yeniden doğuş, denetim, zaman, umutsuzluk, dayanışma, güvensizlik, izinsiz yapılar, hırsızlık	1x42	1		
toplam	183		181		177					

Şekil 7. Deprem kelimesinin öğrencilere çağrıştırdığı kavramlar

Öğrencilere şaşkınlık, öfke, çaresizlik, üzüntü, korku, suçluluk ve güvensizlik kelimeleri verilerek deprem kelimesinin öğrencilerde uyandırdığı söz konusu duyguları yoğunluk/etki derecelerine göre 1' den 7'ye sıralamaları istendiğinde; 1. sırada en yoğun korku, 2. sırada şaşkınlık, 3. sırada çaresizlik, 4. sırada üzüntü, 5. sırada güvensizlik, 6. sırada öfke ve 7. sırada suçluluk duygularını hissettiklerini belirtmişlerdir (Şekil 8).

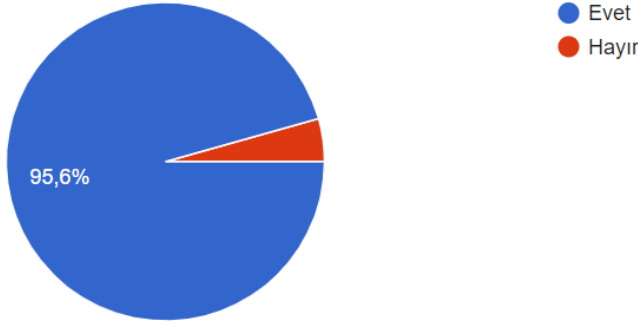

Şekil 8. Deprem kelimesinin öğrencilerde uyandırdığı duyguların 1'den 7'ye sıralaması

Şekil 9. Deprem kelimesinin öğrencilerde uyandırdığı duyguların yoğunluğu

Bu sorunun ardından öğrencilere deprem sonrası psikolojik desteğin gerekli olup olmadığı sorulduğunda ise öğrencilerin %95,6'sı gibi büyük bir oranla neredeyse tamamının psikolojik desteği gerekli gördüğü anlaşılmıştır (Şekil 10).

Şekil 10. Öğrencilere göre depremden sonra psikolojik desteğin gerekliliği

Öğrencilere deprem öncesinde konut/ev dendiğinde akıllarına gelen ilk üç kavram sorulduğunda; konutun ilk sırada en çok güven/güvenli alan (f=46), yaşam/yaşam alanı (f=26), aile (f=20), yuva (f=9) ve barınma/barınak (f=16) ve huzur/rahat (f=16) kelimelerini çağrıştırdığı; 2. sırada yine güven (f=25), yaşam/yaşam alanı (f=23), aile (f=17), huzur/rahat (f=17), yuva (f=13) ve barınma/barınak (f=12) kelimelerinin yer aldığı görülmektedir. 3. sırada ise çağrışımlar aile (f=27), huzur/rahat (f=24), güven/güvenli alan (f=21), yuva (f=11), yaşam (f=9) ve sıcak/samimi (f=9) olarak sıralanmaktadır. Çağrışımların akla geliş sırasına göre ağırlık değerleri hesaplanarak ilk on kavram dikkate alındığında ise sıralama güven/güvenli alan (v=209), yaşam/yaşam alanı (v=133), aile (v=121), huzur/rahat (v=106), yuva (v=94), barınma/barınak (v=77), sıcak/samimi (v=33), aidiyet (v=28), sığınma/sığınak (v=25) ve sağlam/dayanıklı (v=21) şeklinde olmaktadır (Tablo 2 ve Şekil 11). Öğrencilere deprem öncesi konut dendiğinde diğer çağrışımlara nazaran güven/güvenli alan vurgusu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda en çok tekrarlanan çağrışımlar doğrultusunda öğrencilerin zihninde oluşan “deprem öncesi konut” imgesini “güven, huzur/rahat duyguları içerisinde aidiyet hissedilen, sıcak/samimi bir ortamda aile ile birlikte yaşanan güvenli bir barınma, sığınma ve yaşam alanı, yuva” olarak yorumlamak mümkündür.

Tablo 2. Deprem öncesi konut/ev dendiğinde akla gelen ilk 3 kavramın sıralarına göre çağrışım kümesi ve toplamda ilk 10 çağrışım (frekans, kavram sayısı ve değerleri)

1. sıra			2. sıra			3. sıra			toplamda ilk 10	
çağrışım	fre. f	değer v (3)	çağrışım	fre. f	değer v (2)	çağrışım	fre. f	değer v (1)	çağrışım	değer v
güven/güvenli alan	46	138	güven	25	50	aile	27	27	güven/güvenli alan	209
yaşam/yaşam alanı	26	78	yaşam/yaşam alanı	23	46	huzur/rahat	24	24	yaşam/yaşam alanı	133
aile	20	60	aile, huzur/rahat	17x2	34	güven/güvenli alan	21	21	aile	121
yuva	19	57	yuva	13	26	yuva	11	11	huzur/rahat	106
barınma/barınak, huzur/rahat	16x2	48	barınma/barınak	12	24	yaşam, sıcak/samimi	9x2	9	yuva	94
sağlam/dayanıklı, sığınak/sığınma	5x2	15	sıcak/samimi	9	18	birlik/beraberlik	7	7	barınma/barınak	77
korunma, ihtiyaç, aidiyet	3x3	9	aidiyet/sahiplik	7	14	mutluluk	6	6	sıcak/samimi	33
sıcak, estetik, apartman, konfor	2x4	6	mutluluk, sığınak	5x2	10	konfor, aidiyet, barınma/barınak	5x3	5	aidiyet	28
yatak, özel alan, çürük, beton, üzüm, ferah, doğum, yatırım, para, ev, önlem, tasarım, mimari	1x13	3	korunma/korunaklı, konfor	4x2	8	korunma	4	4	sığınak/sığınma	25
			birlik/beraberlik, bireysel alan, ferah	3x3	6	dinlenme, kişisel/özel, dinginlik/sakinlik	3x3	3	sağlam/dayanıklı	21
			sağlamlık, ihtiyaç	2x2	4	sağlam, özgürlük	2x2	2		
			sağlık, mahremiyet, balkon, döşeme, büyüklük, çöküntü, dedem, sakinlik, estetik, örtü, az katlı, site, tasarım, ev, daire, dayanıksız, refah, zaman, çatı, uygun, toplu konutlar, sevgi	1x22	2	temel, serbestlik, ekonomik, yemek, kaçak, arınma, hane halkı, canlılık, kaçış, dönüş, kaliteli, güvence, yalıtım, bina, düzen, ihtiyaç, tedbir, bahçe, villa, daire, umut, zevke göre, aydınlık, esnek, sevgi, hayal	1x26	1		
toplam	183			176			172			

Şekil 11. Deprem öncesinde konut kelimesinin öğrencilere çağrıştırdığı kavramlar

Öğrencilere bu kez deprem sonrasında konut/ev kelimesinin ne çağrıştırdığı sorulduğunda; ilk sırada dayanıklılık/sağlamlık (f=19), korku/panik (f=16), güvensizlik (f=15), yıkıntı/enkaz (f=10), mezar (f=10) ve aile (f=8) kelimelerini çağrıştırdığı anlaşılmaktadır. 2. sırada korku/panik (f=13) ve dayanıklılık/sağlamlık (f=13) eşdeğer olmakla birlikte güvensizlik (f=12), endişe (f=11), aile (f=9), yıkıntı/enkaz (f=9), yıkım (f=7) ve yaşam/yaşam alanı (f=7) kelimeleri aklı gelmektedir. 3. sırada ise korku (f=18) yine en önde yer alırken onu sırasıyla yıkıntı/harabe (f=11), endişe (9), güvensizlik (f=9), yıkım (f=7), aile (f=7) ve güvenli (f=6) kelimeleri izlemektedir. Çağrışımların aklı geliş sırasına göre ağırlık değerleri hesaplanarak ilk on kavram dikkate alındığında ise sıralama korku/panik (v=92), dayanıklılık/sağlamlık (v=87), güvensizlik (v=78), yıkıntı/enkaz (v=59), endişe (v=52), aile (v=49), yıkım (v=39), yaşam/yaşam alanı (v=31), mezar (v=30) ve güven (v=28) şeklinde birbirine yakın değerlerde sıralanmaktadır (Tablo 3 ve Şekil 12). Bu bağlamda en çok tekrarlanan çağrışımlar doğrultusunda öğrencilerin zihninde oluşan deprem sonrası konut imgesini “*dayanıklı ve sağlam* olması istenen ancak *yıkıntı ve enkaza dönüşmesi* nedeniyle *korku/panik* ve *endişeye* yol açan, *güvensizlik* uyandıran, *aile* ile birlikte yaşanan kimi zaman *felaket/yıkım* nedeniyle *mezara dönüşen bir yaşam alanı*” olarak yorumlamak mümkündür.

Tablo 3. Deprem sonrası konut/ev dendiğinde aklı gelen ilk 3 kavramın sıralarına göre çağrışım kümesi ve toplamda ilk 10 çağrışım (frekans, kavram sayısı ve değerleri)

çağrışım	fre. f	değer v (3)	çağrışım	fre. f	değer v (2)	çağrışım	fre. f	değer v (1)	çağrışım	değer v
dayanıklı/sağlam	19	57	korku/panik, sağlam/dayanıklı	13x2	26	korku	18	18	korku/panik	92
korku/panik	16	48	güvensizlik	12	24	yıkıntı/harabe	11	11	dayanıklı/sağlam	87
güvensizlik	15	45	endişe	11	22	endişe, güvensizlik	9x2	9	güvensizlik	78
yıkıntı/enkaz, mezar	10x2	30	aile, yıkıntı/enkaz	9x2	18	yıkım, aile	7x2	7	yıkıntı/enkaz	59
aile	8	24	yıkım, yaşam/yaşam alanı	7x2	14	güvenli	6	6	endişe	52
endişe/kaygı	7	21	ölüm	5	10	tedirginlik, yaşam/yaşam alanı	5	5	aile	49
yıkım,	6x4	18	üzüntü/hüzün	4	8	dayanıklı	4	4	yıkım	39
sığınma/sığınak, barınma, güven			tedirginlik, sığınak,	3x2	6	çaresizlik	3	3	yaşam/yaşam alanı	31
yaşam/yaşam alanı, ölüm, yuva, risk,	4x5	12	korunma, yok oluş/kayboluş,	2x14	4	yükseklik korkusu barınma, temel	2x17	2	mezar	30
bina/yüksek bina			temel, kolon,			ihtiyaç, kayıplar,			güven	28
belirsizlik, tedirginlik, beton	3x3	9	huzur, huzursuzluk, ihtiyaç, güven,			birlik, yuva, kolon, boşluk, kaçış,				
sarsıntı, çaresizlik, çadır, kolon,	2x9	6	sıkışmışlık, şüphe, eksiklik, tehlike,			üzüntü, tehlike, dayanıksız, ihmal,				
şüphe, merak, güvence,			barınak, beton yığılı			belirsizlik, sıcak, aidiyet, zorunluluk				
kaçak/denetimsiz, temel ihtiyaç			dayanıksız, risk, karanlık,	1x42	2	sorumluluk, kaçak, mekan, balkon,	1x53	1		
hazırlıklı olma, tereddüt, plan, tehlike, müteahhit, aidiyet, düzen, tehdit, tedbir, daire, doğru çözüm müstakil, kapan, deneyimsizlik, korunaklı olmalı, kaçış, üzüntü, kanunlar, kutu, mutluluk, anılar, yalnızlık, yolcu, zorunluluk, daha özenli olmalı, susuzluk, sağlık	1x27	3	geçici, denetim, belirsizlik, gerilim, uykusuzluk, hayal, anı, durak, özlem, gereklilik, sıcak, örtü, sorgulama, aidiyetsizlik, konaklama, üzüntü, dinlenme, açgözlülük, çaresizlik, ihmal, yalnızlık, mühendislik, müteahhit, prefabrik, villa, ev, çerçeve sistem, yeniden yapım, demir, deniz kumu, çürük yapılar, çok katlı, az katlı, kalitesiz malzeme, para, mahremiyet, istismar, ısınma			beton, konteyner, köy evi, kat adedi, kapalı alan, rant, malzeme, kiriş, kalite, kişisellik, denetimsizlik, toz, imar affı, ayrılık, tedbirsizlik, sağlık, eylem, kullanışlı, sığınma, travma, mutluluk, soğuk, güvence, şüphe, tereddüt, kontrol, karanlık, huzur, esnek, telaş, anı, sahip, acı, ölüm, merak, bekleyiş, insanlar, dağılmak dayanışma, deprem, konfor, parçalanma, sallantı, dikkatli, kaybolmak, çatlak, rahatsızlık, önlem				
toplam	183			166			166			

Şekil 12. Deprem sonrasında konut kelimesinin öğrencilere çağrıştırdığı kavramlar

Değerlendirme ve Sonuç

Deprem doğrudan yer, kent ve mekân ile ilişkili olan; etkileri hemen gözlemlenebilen doğal bir afettir. Bu afetin felakete dönüşmesiyle mekân üzerinde yarattığı etkilerin, kolektif bellek üzerinde büyük bir yansıması olduğu düşünülmektedir. Zarar gören, yıkıma uğrayan kentler ve mekânlarla birlikte anılar ve kolektif bellek de yıkılmaktadır (Erol, 2017, s. 100). Bununla birlikte, depremin mimari mirasın geleneksel bilgisini, uygulama, beceri ve zanaatlarını, kültürel sürekliliğini olumsuz yönde etkilemesi; bakım, koruma ve onarım uygulamalarında öz değerlerin dikkate alınmadan inşa sürecinin gerçekleştirilmesi bir diğer mimari, kültürel ve sosyal yıkım olarak karşımıza çıkmaktadır (Kışalı vd., 2019, s. 130).

Çalışmaya 2023 Kahramanmaraş depremlerinin yaşandığı iller de dâhil olmak üzere 45 farklı ilde yaşamakta olan, çoğunluğu 19-22 yaş aralığındaki öğrenciler katılmıştır. Öğrencilerin %70'e yakını kadın olmakla birlikte, %25,1'i 2023 Kahramanmaraş depremlerini, %55,7'si ise büyük bir deprem yaşamıştır. Bu bilgiler ışığında, öğrencilerden deprem denildiğinde zihinlerinde oluşan ilk üç kavrama yanıt vermeleri istendiğinde; 1., 2., ve 3., sırada da korku/panik kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kavramı takip eden felaket, ölüm, enkaz, kayıp, endişe, karanlık, çaresizlik ve acı gibi çağrışımların ise travma, stres, depresyon vb. psikolojik sorunların temelinde yatan olumsuz kavram ve duygular olduğu bilinmektedir. Zira öğrencilerin zihnindeki deprem imgesinin “*korku/panik ve endişe uyandıran; çaresizlik ve acı hissettiren, ölüme, kayba, enkaz ve yıkıntıya yol açan, sallantı/sarsıntı içeren karanlık bir felaket*” olduğu sonucu çıkmıştır. Deprem önceden tahmin edilemez ve dolayısıyla önlenemez bir doğal afettir ancak her zaman felaketle sonuçlanmayabilir. Örneğin Japonya’da 7 şiddetindeki depremlerde neredeyse hiç can kaybı yaşanmamaktadır (Karakuş, 2013, s. 99). Bu durum, uygun planlama ve eğitim ile deprem bilinci kazandırılan toplumlarda depremin felakete dönüşmesinin engellenebildiğini göstermektedir.

Duygular bağlamında yapılan incelemelerde korku ilk sırada yer almakta; ardından şaşkınlık/şok, çaresizlik, üzüntü, güvensizlik, öfke ve suçluluk duyguları gelmektedir. Duygulara verilen değerler ile psikolojik desteğin gerekliliği karşılaştırıldığında; depremin görünmez yıkımı sanılan fakat uzun vadede birey ve toplum üzerinde fizyolojik ve psikolojik olarak gözlemlenebilen etkilerin özellikle gençler tarafından farkındalıkla ifade edilmesi, bu çalışmanın pozitif değeri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konut merceğinde detaylandırılan bu çalışmada; öğrencilerin deprem öncesi ve sonrası konut algıları arasında büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Öğrenciler zihinlerindeki “deprem öncesi konut” imgesini “*güven, huzur/rahat duyguları içerisinde aidiyet hissedilen, sıcak/samimi bir ortamda aile ile birlikte yaşanan güvenli bir barınma, sığınma ve yaşam alanı, yuva*” olarak anlamlandırırken, deprem sonrasında bu durum değişmekte ve yeni konut imgesi “*dayanıklı ve sağlam olması istenen ancak yıkıntı ve enkaza dönüşmesi nedeniyle korku/panik ve endişeye yol açan, güvensizlik uyandıran, aile ile birlikte yaşanan kimi zaman felaket/yıkım nedeniyle mezara dönüşen bir yaşam alanı*” olarak ifade edilmektedir. Konutun her iki ifade de yer alan “aileyi çağrıştıran bir yaşam alanı” olması dışında diğer tüm nitelikleri köklü bir değişime uğramıştır. Bu çalışmada sonuç olarak elde edilen konutun sıcak bir yuvadan karanlık bir mezara dönüşümü, üzerinde hassasiyetle durulması gereken önemli bir sonuçtur. Öğrencilerin deprem öncesi ve sonrası konut imgesindeki bu değişimde, daha acısı çok taze olan Kahramanmaraş depremlerinin yapıları çevreye verdiği büyük tahribatın etkisi gözlemlenebilmektedir. Bununla birlikte deprem gündemde değilken insana güven ve huzur veren sıcak sığınmağının deprem sonrasında güvensiz hissettiren, korku ve endişeye sevk eden mezara dönüşmesi, yapıları çevre üretimini ve denetimini ciddi anlamda sorgulamayı gerektirmektedir. Çünkü yüksek oranlarda can kaybı yaşanmasının en büyük nedeni, insanların sıcak yuvaları olarak gördükleri evlerinin planlanmasında, yapımında ve

denetiminde göz ardı edilen eksiklikler nedeni ile mezarları olmasıdır. 1999 Gölcük Depreminde 17 bin 480 kişi hayatını kaybederken, Kahramanmaraş Depremlerinde bu sayı 45 bin 89 kişi olarak kayıtlara geçmiştir (AFAD, 2023). Ayrıca 1999 Gölcük Depreminde 90 bin 620 konut ve 14 bin 513 işyeri tamamen çökmüştür (Karakuş, 2013, s. 99). Türkiye gibi dünyanın üç önemli deprem kuşağından biri olan Alp-Himalaya (Akdeniz) Deprem Kuşağı'nın üzerinde yer alan (Şahin vd. 2004, s. 183) ve düzenli aralıklarla deprem yaşanan bir coğrafyada bu oranlarda can kaybının nedenleri elbette sorgulanmalıdır.

Öte yandan çalışma, öğrencilerin duygularını, depremin zihinlerindeki kavramsal haritasını ortaya koyarak mimarlık mesleğinin insan için güven, yaşam/yaşam alanı, aile, yuva, barınma/barınak, huzur, sağlam/dayanıklı, güvenli alan inşa etme potansiyeline ve böyle bir beklentinin varlığına da dikkat çekmektedir. Aksi takdirde beklentileri karşılamayan ve deprem gibi felaketlerde yok olan mimarlık ürünü; dayanıklılık/sağlamlık sorgulamaları ile karşı karşıya kalacak, bireyi ve toplumu korku/panik, güvensizlik, mezar, yıkıntı/enkaz/çöküntü/hasar, beton, ölüm, endişe/kaygı ile karşı karşıya bırakacaktır. Bu bağlamda; öğrencilerin anket sorularına verdiği cevaplar bir mimari sorgulamaya da alan açmaktadır. Depremin yıkıcı etkisine sebep olan nedir? Güvenilir bir yapı çevre; mimarının hem toplumu hem kentleri ayağa kaldıracı ve iyileştirici potansiyelini kullanarak inşa eden, deprem bilinci ile yetişmiş mimarlar ve mühendisler ile mümkün olacaktır.

Mimarlık eğitiminde depremin yeri ve depremin eğitsel boyutunu ortaya koymaya yönelik yapılan bir çalışmada, deprem olgusunun negatif etkilerinin önemli bir öğrenme ortamı olan mimari tasarım stüdyo dersleri aracılığıyla eğitim sürecine dâhil edilmesinin gerekli olduğu, depreme dayanıklı tasarım şartını gözetken özgün ve iyi mimari tasarımların bu sayede mümkün olabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, önemli bir potansiyel olarak “depremden öğrenme”, ve “depremin eğitsel boyutu”nun önemsenmesi; eğitim, planlama ve uygulamada insan yaşamına odaklı sağlam ve güvenli yapıların yeniden tasarlanmasında ve inşa edilmesinde etkili olacaktır (Ayyıldız Potur ve Metin, 2021, s. 249-252). Benzer şekilde Şener Ayyıldız ve Özbayraktar (2005)'a göre “Depreme Dayanıklı Yapı Tasarımı” eğitiminin, topraklarının %92'si deprem bölgesinde bulunan ülkemizdeki tüm mimarlık okullarında disiplinler arası iletişim gözetilerek birbirini takip eden yarıyıllarda hem teorik hem de uygulamalı derslerle verilmesi gerekmektedir (Şener Ayyıldız ve Özbayraktar, 2005, s.1233). Bu bağlamda, “depremlerle birlikte yaşama ve depreme dayanıklı yapı tasarımı bilinci”nin geliştirilmesi için mimari tasarım stüdyolarında verilen eğitimin oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Akıncıtürk, 2003, s. 200). Dolayısıyla çalışma, deprem yaşayan ya da depreme şahit olan mimarlık öğrencilerinin korku, kaygı ve güvensizliklerinin iyileştirilmesi, yeni bir farkındalığın oluşturulması için problemin kaynağına inmektedir. Deprem olgusu hakkında öğrencilerin nasıl hissettikleri, bu hisleri sonucunda konuta yönelik tercihlerinin nasıl etkilendiği ortaya koyulmaktadır. Bununla birlikte, deprem felaketinin ardından insanın kendini en güvende hissettiği konuta yönelik algının değişmesi, bu güveni yeniden kurma ihtiyacını da ortaya çıkarmaktadır. Mimarlık öğrencilerinin stüdyo eğitiminden mimarlık mesleğini gerçekleştirmeye kadar geçirdikleri süreçte edinecekleri deprem farkındalığı ve deprem bilinci; bir deprem bölgesi olan ülkemizde konuta yönelik güvenin yeniden kurulmasına ve depreme dayanıklı iyi tasarımların inşa edilmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Çalışma, tüm bu algısal çözümler düşünülürken, mimarın yapı tasarımına neden deprem bilinci ile birlikte yaklaşması gerektiğini de ortaya koymaktadır. Mimar, bina inşa etmenin ötesinde aslında toplumun kolektif belleği, insan psikolojisi ve sosyal refah düzeyi üzerinde de pozitif ya da negatif etki etme potansiyeline sahiptir. Ortaya konulan kavramsal çalışmalar detaylı incelendiğinde; deprem-bina-mimar basamaklarında mimarın rolünün önemi anlaşılmaktadır. Akıncıtürk (2003, s. 200); depremlerle birlikte yaşama ve depreme dayanıklı yapı tasarımı bilincine sahip olmanın; depremin yıkıcı etkilerinin, birey ve toplum üzerindeki olumsuz psikolojik yansımalarının azalmasında önemli rol oynayacağını belirtmektedir. Bunun yanı sıra Yüksel ve Hasırcı (2012, s. 235-236), psikolojik ve fiziksel beklentilerin farkında olmanın hem geçici barınakların hem de yeni fiziksel çevrenin oluşumunda etkili olduğunu ifade etmektedirler.

Sonuç olarak; deprem, deprem yaşamış ya da yaşamamış bireylerin psikolojik durumları üzerinde oldukça etkili bir rol oynamaktadır. Yapılan çalışma, deprem yaşamış ya da yaşamamış öğrencilerin deprem konusundaki düşüncelerini, algılarındaki deprem kavramını ve yapı çevreye bakışlarını konut üzerinden ortaya koymaktadır. Bu analizler ile ortaya konulan çağrışım ve sonuçların, depremlerde ya da deprem korkusu olan bir bireyin psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu andaki hassasiyeti ve iyileşmesine katkı sağlayacak gerekliliklerin yanı sıra fiziksel çevresinin oluşumuna yönelik beklenti içinde olduğu sağlam ve güven tesis eden tasarım ve planlamalara da ışık tutacağı düşünülmektedir. Stüdyo eğitimlerinde depremin ciddiyetini dikkate alan bir eğitim anlayışının mimarlık mesleğini gerçekleştirecek olan öğrencilere, topluma ve ülkeye faydası açıktır. Depremi dikkate alan bir mimarlık eğitiminden geçerek deprem bilinci kazanan mimarlık öğrencileri ve geleceğin mimarları depremin felakete dönüşmesini engelleyebilecek bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyel, öğrencilerin kendi hislerini, duygularını içselleştirmeleri ve bu duyguları tekrar yaşamamak için aileleri ve toplum için sağlıklı ve sağlam yapı yapma bilincini özümsemeleri ile ortaya çıkacaktır. Öğrencilerin deprem olgusunun kendilerinde yarattığı duyguların ve hislerin farkında olması; neden depreme dayanıklı yapı tasarımı yapmaları gerektiğini de onlara öğretmektedir.

Kaynakça

- AFAD (2023, 1 Temmuz). 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş (Pazarcık ve Elbistan) Depremleri Saha Çalışmaları Ön Değerlendirme Raporu. https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Arazi_Onrapor_28022023_surum1_revize.pdf
- Akıncıtürk, N. (2003). Yapı tasarımında mimarın deprem bilinci. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 8(1), 189-201.
- Ayyıldız Potur, A., Metin, H. (2021). Mimarlık eğitiminde depremin yeri ve depremin eğitsel boyutu: küresel gündem ve Türkiye bağlamı üzerine bir değerlendirme, *Megaron*, 16 (2), 223-254. DOI: [10.14744/MEGARON.2020.94210](https://doi.org/10.14744/MEGARON.2020.94210).
- Beaglehole, B., Mulder, R. T., Frampton, C. M., Boden, J.M., Newton-Howes, G. & Bell, C. J. (2018). Psychological distress and psychiatric disorder after natural disasters: systematic review and meta-analysis. *British Journal of Psychiatry*, 213, 716-722.
- Becker, J. S., Paton, D., Johnston, D. M., Ronan, K. R., & McClure, J. (2017). The role of prior experience in informing and motivating earthquake preparedness. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 22, 179-193. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2017.03.006>.
- Ceyhan, E. ve Ceyhan, A. A. (2006). 1999 Marmara Bölgesi depremlerini yaşayan üniversite öğrencileri üzerinde depremin uzun dönemli sonuçları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 197-212.
- Chen, X., Liu, X., Shi, X., Chen, H. & Fan, F. (2022). Psychological resilience and posttraumatic growth in adolescent survivors of earthquake: A 10-year cohort study. *Journal of Psychiatric Research*, 155, 331-337. DOI: [10.1016/j.jpsychires.2022.09.021](https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2022.09.021)
- Erol, Ö. (2017). Kolektif bellekteki değişkenleriyle İzmit'te kamusal mekân algısı. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 2(1), 89-103. <https://doi.org/10.26835/my.273432>
- Fırat, M. (2022). Deprem ve toplumsal etkileri. *Tezkire Dergisi*, 12, 47-72.
- Filiz, M., Karagöz, Y., & Karaşin, Y. (2023). Depreme maruz kalan bireylerin psikolojik durumlarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 236-250. <https://doi.org/10.15182/diclesosbed.1263545>
- Fonseca, F., Papageorgiou, G., Tondelli, S., Ribeiro, P., Conticelli, E., Jabbari, M. & Ramos, R. (2022). Perceived walkability and respective urban determinants: Insights from Bologna and Porto. *Sustainability*, 14(15), 9089, 1-19. <https://doi.org/10.3390/su14159089>
- Güler, K. (2023). Depremin yarattığı yıkımla birlikte kültürel mirası düşünmek. *Mimarlık Dergisi*, 430, 22-30.
- Ittelson, W. H., Proshansky, H. M., Rivlin, L. G., & Winkel, G. H. (1974). *An introduction to environmental psychology*. Holt, Rinehart and Winston.
- Karakuş, U. (2013). Depremi yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin deprem algılarının metafor analizi ile incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 97-116. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.31309>
- Karşin, Y., Filiz, M., & Karagöz, Y. (2023). Depreme yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi, *Afet ve Risk Dergisi*, 6(2), 548-561. <https://doi.org/10.35341/afet.1250436>
- Kishalı, E., Karakoyunlu, R. ve Songur, M. (2109). Resilience over cultural heritage: The post-earthquake challenges of architectural conservation in Gölcük. *Resilience Journal*, 3(2), 127-142. <https://doi.org/10.32569/resilience.544333>
- Kuman Tunçel, Ö. (2023). Earthquake, collective trauma, and consequences. *Arch Neuropsychiatry*, 60, 97-98. DOI: [10.29399/npa.28494](https://doi.org/10.29399/npa.28494)
- Nakajima, Ş. (2012). Deprem ve sonrası psikolojisi. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28 (2), 150-155. doi:[10.5222/otd.suppl.2012.150](https://doi.org/10.5222/otd.suppl.2012.150)
- Özden, A. T. ve Açmaz Özden, M. (2023). Kahramanmaraş depremleri sonrası acil ve geçici barınma ile kalıcı konut sorunsalı üzerine düşünceler: Afet, barınma, bellek ve ötesi!. *Mimarlık Dergisi*, 430, 36-40.
- Qian, L., Zheng, C., Lai, Q. & Guo, J. (2021). A county town in ruins: Memories, emotions, and sense of place in post-earthquake Beichuan. *China. Sustainability*, 13(20), 11258, 1-18. <https://doi.org/10.3390/su132011258>
- Riffle, O. M, Lewis, P. R & Tedeschi, R. G. (2020). Posttraumatic growth after disasters. *Positive psychological approaches to disaster: meaning, resilience, and posttraumatic growth* (pp: 155-167) içinde. Springer.

Şahin, C., Doğanay, H. ve Özcan, N. A. (2004). *Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği: Fiziki-beşeri-ekonomik-jeopolitik*. (2. Baskı). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Şener Ayyıldız, S., Özbayraktar, M. (2005). Mimarlık Eğitiminde Depreme Dayanıklı Yapı Tasarımı Süreci ve Bu Süreçte Disiplinler Arası İletişimin Önemi. Deprem Sempozyumu Kocaeli, 23-25 Mart, 1224-1234.

Şevik, A. E. (2023). Deprem ve yaşlılık: Psikososyal bir bakış. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 16(1), 49-47. <https://doi.org/10.46414/yasad.1292526>

Taycan, O. (2019). Travma sonrası stres bozukluğu fenomenolojisi. *Travma ve stresörle ilişkili bozukluklar* (s. 1-35) içinde. Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.

WHO (2023, 1 Temmuz). Earthquakes. https://www.who.int/health-topics/earthquakes#tab=tab_1

YÖK ATLAS (2023, 3 Nisan). KTÜ Mimarlık Programı Kontenjan İstatistikleri. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans.php?y=106210335>

Yüksel, B., ve Hasırcı, D. (2012). An analysis of physical and psychological expectations of earthquake victims from temporary shelters: A design proposal. *METU JFA*, 29 (1), 225-240. <https://doi.org/10.4305/metujfa.2012.1.13>

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacılar verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiklerini beyan ederler.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

1. yazar %60 oranında, 2. yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür

Araştırmaya katılım sağlayarak veri oluşumuna katkı sağlayan Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencilerine teşekkür ederiz.